

โครงการวิจัยต่อยอดองค์ความรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มจากพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีการอนุรักษ์ พืชสมุนไพร และได้รับประโยชน์จากการใช้พืชสมุนไพร รวมถึงการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ดำเนินการในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง 8 พื้นที่ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ ห้วยส้มป่อย และห้วยน้ำขุ่น โครงการขยายผลโครงการหลวงโปงคำ ปากกล้วย ปางมะโอ แม่สอง และโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืนบ้านขุนตื้นน้อย สรุปผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. การต่อยอดองค์ความรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มจากพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านในชุมชน

1.1 การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่น โดยรวบรวมภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านของชุมชนบนพื้นที่สูง 896 ชนิด โดยเพิ่มเติมในปีงบประมาณนี้จำนวน 62 ชนิด 6 ตำรับ

1.2 การศึกษาและคัดเลือกสมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านที่มีศักยภาพใช้ประโยชน์ร่วมกับชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อใช้รักษาสุขภาพ ลดรายจ่ายและเสริมสร้างรายได้ จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ เช่น สบู่มะขามป้อม สครับมะขาม และสมุนไพรลูกประคบ เป็นต้น

1.3 การวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนเพื่อฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพรบนพื้นที่สูง โดยสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูการปลูกพืชสมุนไพรบนพื้นที่สูง 4 ชุมชน 42 ชนิด 2,045 ต้น ในพื้นที่รอบครัวเรือน พื้นที่ทางการเกษตร และป่ารอบชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมกันนั้นยังได้ฟื้นฟูองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรและยาพื้นบ้านสู่เยาวชนและคนรุ่นใหม่จากการถ่ายทอดของปราชญ์ชุมชนผ่านการจัดอบรมให้ความรู้ เอกสาร และสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ การศึกษาพบว่าเยาวชนรุ่นหลังมีองค์ความรู้ด้านพืชสมุนไพรโดยได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบุคคลในครอบครัว และกว่าร้อยละ 90 ยังมีความสนใจที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร รวมถึงใช้สมุนไพรในการรักษาสุขภาพและอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น

1.4 การศึกษาวิธีการขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่สำคัญในพื้นที่และในห้องปฏิบัติการ รวม 34 ชนิด โดยวิธีตอนกิ่ง 9 ชนิด วิธีปักชำ 17 ชนิด วิธีแยกหัวหรือกอ 4 ชนิด วิธีเพาะเมล็ด 4 ชนิด และวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ 2 ชนิด ตัวอย่างพืชสมุนไพรที่ศึกษา เช่น มะโหกโตน กำลังเสือโคร่ง ยอดดิน และรางจืดดอกแดง

2. การวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน

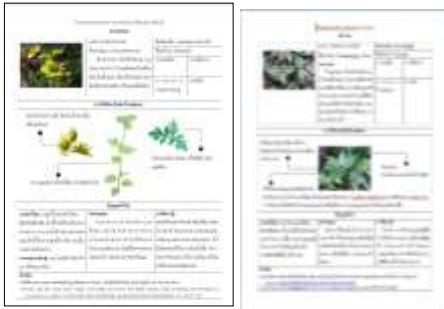
ได้คัดเลือกสมุนไพรท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในการบำรุงสุขภาพ 2 ชนิด ได้แก่ มะขามแปและมะขามเครือ จากการศึกษาฤทธิ์ด้านการอักเสบของสารสกัดน้ำจากสมุนไพรทั้งสองชนิดพบว่า สามารถยับยั้งความบวมของใบหูหนูขาวที่เหนียวหนาให้เกิดการอักเสบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปริมาณของอุ้งเท้าหนูกลุ่มที่ได้รับสารสกัดจากพืชสมุนไพรทั้งสองชนิดมีขนาดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ผลการทดลองทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสารสกัดน้ำจากมะขามแปและมะขามเครือมีฤทธิ์ด้านการอักเสบ ซึ่งมีแนวโน้มการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์

ผลผลิตที่สำคัญ

1. ภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่นได้รับการรวบรวม อย่างน้อย 1 พื้นที่
2. พืชสมุนไพรสำคัญได้รับการเพาะขยายพันธุ์ และมีการปลูกในชุมชน อย่างน้อย 5 ชนิด

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. มุ่งองค์ความรู้สมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านที่มีศักยภาพในการใช้ประโยชน์ เก็บรวบรวม เพื่อเยาวชนรุ่นหลัง นำไปต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มในอนาคต
2. ชุมชนมีการฟื้นฟูการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น
3. ชุมชนมีแนวทางเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีศักยภาพในการใช้ประโยชน์และมีการปลูกฟื้นฟูในชุมชน

(ก) ตัวอย่างร่างหนังสือรวบรวมภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่น

(ข) การศึกษาและคัดเลือกสมุนไพรท้องถิ่นและยาพื้นบ้านที่มีศักยภาพใช้ประโยชน์

(ค) การปลูกฟื้นฟูพืชสมุนไพร

(ง) การขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่สำคัญ

ภาพการต่อยอดองค์ความรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มจากพืชสมุนไพรและยาพื้นบ้านในชุมชน